

Poort naar de vrijheid

De Mulder 138, januari 2016

Peter van Opstal

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was er op Vliegerhorst Gilze-Rijen vanaf 30 augustus 1943 een werkkamp ingericht (tot 18 mei 1944 zijn er meldingen van dit kamp). In 'Het Blok' (bosperceel tegen Hulten) waren barakken waar dit werkkamp was gehuisvest. Er waren daar ongeveer 150 gevangenen ondergebracht om op het vliegveld te werken. Deze gevangenen waren afkomstig van het 'Gevangenen en doorstuurkamp Vught'. Het waren de, in Duitse ogen, minst zwaar gestraften van kamp Vught.

Het was zwaar werk wat de gevangenen moesten uitvoeren. Meestal herstelwerk van de vele

luchtaanvallen die er toen waren. Na een luchtaanval moest het vliegveld weer zo snel mogelijk operationeel gemaakt worden. Bomgaten opvullen, straatwerk, afrastering en infrastructuur herstellen, vernielde gebouwen ruimen enz. enz. Het werk was ook niet zonder gevaar, want in sommige bommen zat een tijdmechanisme, waardoor ze pas afgingen na een bepaalde tijd.

Een van de vele werkzaamheden, bomgaten vullen. Schets P.v.O.

De bewaking van dit werkkamp werd uitgevoerd door de Luftwaffe. Ze waren een stuk milder dan de bewaking op het 'Gevangenen en doorstuurkamp Vught'. Geen eindeloze appels in de regen en om 6.30 uur opstaan i.p.v. 5.00 uur. Ook was er het eten en drinken beter en mocht men af en toe roken. De gevangenen vonden het toen daarom ook niet erg om te moeten werken op het werkkamp Gilze-Rijen. De kampcommandant was wel een S.S.er en daar waren ze allemaal bang van. Hij was erg streng en kon als een beest tekeer gaan. De kampcommandant kwam regelmatig met de fiets langs om te controleren of alles naar zijn zin ging, de bewaking van de Luftwaffe waarschuwde dan: "Arbeiten! Der Grüne kommt!"

Als er een bombardement was op het vliegveld, gingen de Duitsers als eerste snel in een van de schuilkelders, die er op verschillende plaatsen waren. De gevangenen van het werkkamp kwamen daarna aan de beurt om te schuilen.

Als de bewaking tijdens een bombardement in de schuilkelder zat, kwam het regelmatig voor dat gevangenen gebruik maakten van die gelegenheid. Men ging dan alleen of met een groepje op de vlucht. Ze verschuilden zich dan buiten het vliegveld, om later onder te duiken bij mensen in de buurt. Als dat allemaal lukte op deze manier, waren ze weer vrij. Niet echt vrij, maar wel verlost van de Duitse bezetter.

Aan de westkant van het vliegveld (Heideweg Molenschot) woonde in de Tweede Wereldoorlog het kinderloze echtpaar Thomas en Maria Ligtvoet-Maas. In de volksmond werden ze Tommes en Mie genoemd. Ze waren in 1918 getrouwd in Tilburg. Thomas was ook geboren in Tilburg, in 1896. Maria was geboren in de gemeente Gilze en Rijen in 1898.

Ten tijde van de Tweede Wereldoorlog werkte Thomas bij de Noord-Brabander in Rijen. Zijn vrouw Maria deed het huishouden en ging ook bij Molenschotse mensen vragen of ze oude kleding mocht hebben. Mogelijk ging ze ook oude kleding vragen in Rijen of Dorst. De mensen wisten niet precies wat ze met die kleding moest.

Thomas en Maria 1939

Als er gevangenen aan de westkant van het vliegveld of in de buurt daarvan, aan het werk waren, kroop er regelmatig een gevangene door de afrastering van het vliegveld. Dit gebeurde op momenten dat de bewaking even de aandacht op een laag pitje had staan. Omdat de afrastering van het vliegveld daar vlak aan de Heideweg was, hoefde de gevangene alleen maar de weg over te steken en stond dan bij Maria voor de deur. Bij Maria werd de gestreepte kleding uitgedaan en kreeg men van Maria burgerkleding aangeboden. De gevangene was dan veranderd in een burger. In burgerkleding was het gemakkelijker om te vluchten dan met een gestreept gevangenenpak. Vanaf Maria aan de Heideweg ging de (ex)gevangene dan in burgerkleding naar huis of zoeken naar een onderduikadres, de vrijheid tegemoet.

Aquarel van het huis van Maria en Thomas, aan de Heideweg. 1949

Dagelijks werden de gevangenen door de bewaking gecontroleerd en geteld. Het begon op te vallen dat er regelmatig gevangenen weg waren. Op een gegeven moment ging de bewaking zoeken naar het lek. Ze gingen posten en vielen daarna ter controle binnen bij Maria. Op het moment van de inval was Maria net bezig om gestreepte kleding op te stoken in haar fornuis. De Duitsers betrapten Maria dus op heterdaad. Maria werd opgepakt en op 15 december 1943 werd ze overgebracht naar kamp Vught. Daar werd ze gevangen gezet.

In die periode van gevangenschap, werd Maria van 27 juni 1944 tot 7 juli 1944 opgenomen in het 'Krankenbau' (gebouw waar de zieken verbleven). Ze had aan de rechtse kant een gezwollen en rode gehoorgang, otitis media rechts volgens de medische rapporten. Middenoorontsteking, zoals wij dat noemen.

Toen in september 1944 de bevrijding in het zuiden van Nederland begon, kwamen de meeste gevangenen in Kamp Vught vrij. Waarschijnlijk is toen ook Maria Ligtvoet-Maas vrij gekomen. De geallieerden namen daarna kamp Vught in gebruik om Duitsers, collaborateurs en oorlogsmisdadigers op te sluiten in afwachting van hun proces.

Kort nadat Maria weer thuis was, werd Molenschot bevrijd (27/28 oktober 1944). Nagenoeg niemand wist dat Maria Ligtvoet-Maas in de oorlog gevangen genomen mensen hun vrijheid weer terug gaf. Ze deed dit riskante werk gedurende drie en een halve maand. Het is niet meer te achterhalen over hoeveel mensen het ging die zo vrij kwamen. Wel weten we nu waar ze de kleding voor nodig had, die ze in die tijd ophaalde.

Omdat zo weinig mensen op de hoogte waren van het goede werk dat ze deed, was de kans op verraad en uitlekken ook klein. Maar ook hierdoor heeft ze na de oorlog nooit waardering gehad voor dit werk en is ze hiervoor ook nooit in het zonnetje gezet. Dat had ze eigenlijk wel meer dan verdiend.

Maria en Thomas leefden een teruggetrokken leventje. Na de oorlog, in het voorjaar van 1953, moesten Maria en Thomas verhuizen. Ze deden dit met erg veel tegenzin. Het huis dat ze tot dan huurden van 'Belse Fien' uit Rijen, moest leeg, omdat zij het had verkocht. Ze gingen naar een

huis bij de vroegere leemputten (later zwembad/schaatsbaan en camping de Visvijver), ook in Molenschot. Het was een klein eenvoudig huisje. Vóór 1936 was daar een steenoven, waar Thomas nog gewerkt had.

Erg oud is Thomas Ligtvoet niet geworden, op 7 december 1965 is hij overleden, hij was 69 jaar. Hij is begraven achter de St. Anna kapel van Molenschot.

Maria (Mie) Maas, jaartal onbekend

Mie Maas, zoals ze toen genoemd werd, is op 13 maart 1970, vermoedelijk met een vriend naar Rotterdam vertrokken. Ze heeft daar tot 1983 gewoond. Ze vertok op 26 mei 1983 naar het verzorgingshuis 'Immendaal' in Apeldoorn. Waarom ze juist daar naar toe ging, is niet bekend. Ze is er maar ruim drie maanden geweest, want ze overleed in dat zelfde jaar op 6 september, 85 jaar oud. Ze is begraven in Apeldoorn op begraafplaats 'Heidehof' grafnummer AL/375.

Bronnen:

Regionaal archief Tilburg, Gemeente Gilze Rijen, Rotterdam en Apeldoorn, Kamparchieven kamp Vught, Niod Amsterdam, 'Achter tralies en prikkeldraad' van A. Lens, Nico Wouters Dongen, Sjef Ligtvoet Tilburg, Fam. Le Feber Molenschot, Buurtbewoners Molenschot.